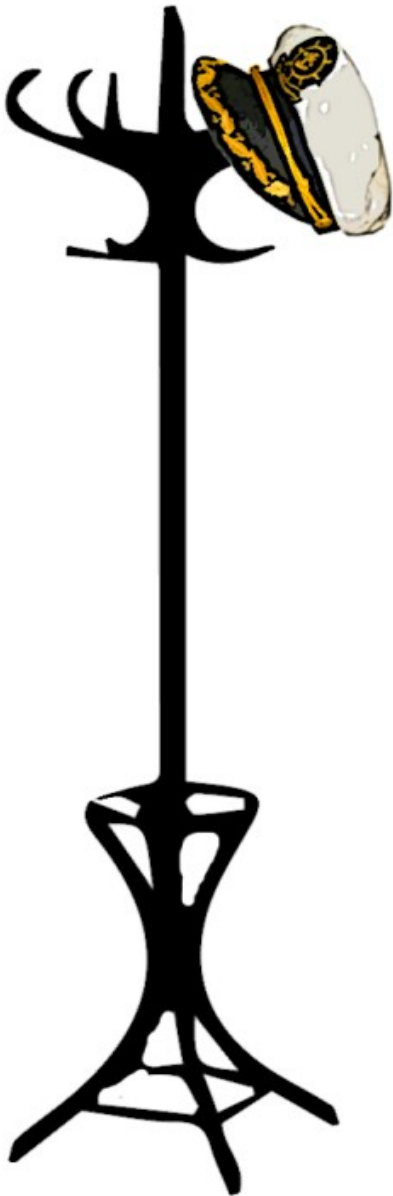

zeeman

met JAN NOORDEGRAAF

verlof

JAN NOORDEGRAAF

ZEEMAN MET VERLOF

Oorspronkelijk uitgegeven door De Boer (1964), ISBN 90-6410-283-X.

Heruitgegeven door Uitgeverij Hollandia/Uitgeverij De Boer Maritiem in 1994. In 2014 uitgegeven als e-boek door Marina Noordegraaf, dochter van Jan Noordegraaf (1927-1990).

De illustratie op de kaft is niet oorspronkelijk. Deze is ontworpen door Marina Noordegraaf.

Het staat je vrij deze gedichtenbundel ongewijzigd te delen met andere geïnteresseerde lezers.

*"for in my nature I quested for
beauty, but God
God hath sent me to sea for pearls"*

CHR.SMART

ZEEMANSCHAP

Soms speuren wij boven de einder
wat slierten van rook of een mast,
maar koersbewust trekken wij verder,
geladen, maar niemand tot last.

Wij vragen en geven geen bijstand,
tenzij in de uiterste nood.
Wij hebben geen vriend en geen vijand;
de zee is te leeg en te groot.

De zwakkeren laten wij achter,
de sterkeren gaan ons voorbij.
Wij tornen niet aan hun bestemming;
zij varen, zij varen als wij ...

Afzonderlijk trekken wij verder
naar de kim die altijd maar wijkt.
Soms zien wij een land aan de einder,
waar de Aarde de Hemel bereikt.

Maar altijd is er een drijven
langs kusten ongrijpbaar en ver.
Men zou willen landen en blijven,
maar schiet er voorbij als een ster.

PACIFIC CROSSING

In geen honderd dagen
wil ik land zien,
in geen honderd jaren
wil ik sterven ...

Drijven door een ruimte
zonder grenzen,
gaan onder een hemel
zonder sterren.

Overboord de ballast
der beschaving,
leeg zijn zonder hoop
op een vervulling.

Aan een doel of roeping
te ontwennen
en het woord verveling
niet te kennen.

Louter mens te wezen
in een heden
dat geen wortels heeft
in het verleden ...

Maar het mene thekel
- Pitcairn Island -
breekt de kim en
hoont het aardse Eden.

En de tijd keert weder
en de Bounty
komt opnieuw ten anker
op de rede ...

In geen honderd dagen
zou ik land zien,
in geen honderd jaren
zou ik sterven ...

DE BRIEF

Een lichtmatroos gaf aan de loods een brief
die hij vergeten was op tijd te schrijven.
Hij had zijn meisje in Cuxhaven lief,
maar Rotterdam kent zoveel tijdverdrijven ...

De loods stak deze brief verstrooid op zak;
het weer was ruw, het schip was bijna buiten;
de vloedstroom zette door en verder lag
de monding van de Waterweg vol schuiten.

Maar toen het schip veilig was uitgebracht,
de touwladder aan lij was neergelaten,
verliet de loods de brug en in de nacht
zocht hij de loodsjol op het open water.

Het bootje kwam langs zij. De loods begon
de slappe ladder langzaam af te klimmen,
totdat hij plotseling niet verder kon,
omdat een golftop bruisend aan kwam schimmen.

De loods bleef hangen aan de laatste tree,
omdat de jol te ver was weggedreven,
en plonsde met een rauwe kreet in zee.
De lichtmatroos aan dek begon te beven.

Eerst dacht hij nog: O God, daar valt mijn brief!
maar toen de loods niet boven wilde komen,
begon hij zacht te huilen, als een dief
die zich op heterdaad weet waargenomen.

THERMOPILAE

Zij kwamen argwanend gevaren
langs kusten verlaten en kaal
bewoond door straatarme barbaren,
fossiel uit een bijbels verhaal

en waren de fuik ingedreven
der dampende Perzische Golf
met tastbaar gevaar voor hun leven:
de zon die de dekken bedolf.

Een zeeman vlucht nooit zonder reden
en hitte is minder dan geen.
Ook storm wordt maar zelden vermeden,
gedwongen gaat hij er doorheen.

Zo ankerden zij op de rede
van zinderend, brandend Dahran
waar dagen en weken vergleden.
Het schip werd een gloeiende pan.

De zee had nooit vlakker geleden.
Ver weg leek de trillende kust.
De dag was een smorende deken,
de nacht bracht verkoeling noch rust.

Het kwik rees tot honderdtien graden
en hoger op 't heetst van de dag.
Zij wisten zich levend gebraden
en staarden verdwaasd naar de vlag

die spoedig halfstok kwam te hangen;
een stoker lag dood op zijn kooi.
Misschien door de warmte bevangen,
of viel hij een hartkwaal ten prooi?

Toen daalde een dreigender oordeel:
een zandstorm verzwakte de zon
maar bleek na een uur zonder voordeel
omdat men niet ademen kon.

De meester bezweek nog die avond;
hij zakte ineen op het dek.
Zij snakten als vissen naar adem,
als vissen met wijd open bek.

Een rede om nooit te vergeten.
De zee en het schip zagen geel
van stofzand. Zij kregen geen eten,
want weer bleek er iemand te veel.

De kok in zijn levensverlangen
was stil in de koelkast gegaan
en werd van de koude bevangen.
Bevroren kwam hij er vandaan.

Een dokter kwam moedeloos kijken.
Hij zakte haast zelf in elkaar
en loerde naar hen en de lijken.
Geschrokken beval hij toen: *Vaar!*

Maar konden zij zondermeer varen?
Zij hadden een lading tot last.
Zij hadden een naam te bewaren,
al hing die halfstok in de mast.

Zo gaat het zo vaak in het leven.
Wie wenst een Thermopilae?
Men komt met een schip aangedreven
en trapt in de zon en de zee.

Zij zijn op die rede gebleven
zoals dat een zeeman betaamt.
Vraag nimmer waarom zij nog leven;
die vraag maakt hen bijna beschaamd.

Ook gij, op uw gloednieuwe schepen
van krachtige koeling voorzien,
bedenk dat het mes werd geslepen
door hen die geen daglicht meer zien.

Wanneer ge de Golf in mocht varen
en ankeren zoudt op die ree,
ontbloot dan uw hoofd, want zij waren
het Ras van Thermopilae.

*Voor mijn makkers van de Alderamin
aug.-sept. 1948*

DE BEVOORRECHTEN

Een oude zeemeeuw zal men nooit zien sterven.
Als het zijn tijd is, vliegt hij uit het land.
Wie speurend langs de vloedlijn loopt te zwerven
vindt soms wat vuile veren aan het strand.

Een meeuw schijnt in de hoogte dood te blijven.
Toch vliegt hij voort, de vleugels uitgespreid,
alsof zijn spieren plotseling verstijven,
en roerloos zeilend talmt hij in de tijd.

Voorbij de kim moet hij het water raken,
onzichtbaar voor een ieder op het land.
Alleen een zeeman ziet soms, bij het waken,
een dode vogel zweven langs het want.

En hij alleen verstaat dit vege teken
als eeuwigheid die neerziet in de tijd
en zich voelt drijven door de blauwe streken
van Gods ontstellende oneindigheid.

*Voorgedragen bij de begrafenis van Admiraal Baron
van Asbek, nov. 1962*

MAASVLAKTE

De slikken glimmen in het late licht.
Waar ginds een glinstering de zee verraad,
siddert de schijnkust van een modderplaat
en waden vogels door het vergezicht.

Een eidereend tekent een slingerspoor,
terwijl hij wegloopt van mijn licht gerucht.
Een koppel kluten klapwiekt op de vlucht.
Een sperwer flitst tussen hun doodsangst door.

Ik ga tot waar het opgewaaide zand
tot modder wordt, een landmijl uit de kust.
Geschreeuw van meeuwen scheurt serene rust.
Is dit gebied al water of nog land?

Te gaan zover hij kan ligt in een man
-een kinderlijke eigenschap?- verborgen.
Liefst liep ik verder en verloor de morgen
die mij terugvoert naar de welvaartsban.

VERLOF

De mensen jagen langs het raam
als blaren op de wind.
Ze dragen allemaal een naam,
die man, die vrouw, dat kind ...

Niet een die ik persoonlijk ken
Poolster en Zuiderkruis
werden vertrouwden, maar ik ben
een vreemde dichtbij huis.

Zo gaat het blijkbaar met een mens
op zee in eenzaamheid:
De sterren raken hem intens,
de aarde raakt hij kwijt.

FJORD

een zee-arm die
naar stilte tast
en rust vindt
in hoog land

een kathedraal
vol vallend licht
langs balken en
langs bogen

een echostern
die rondfladdert
en afsterft
als een vogel

een dorp dat zich
verbaasd herhaalt
aan roerloos
wachtend water

VERGIS JE NIET

vergis je niet jongen
de wereld is groot
newyork ligt geen uren gaans
maar lange lange slingerdagen
ver weg

er ligt een oceaan tussen
europa en amerika
er is nog even veel water
als in Columbus' tijd

laat je niet voorliegen jongen
straaljagerpiloten
kennen de wereld niet
het water niet
ze vliegen er overheen

laat je niet verkeerd voorlichten
raketspecialisten
voelen de tropen niet
de poolwinden,
ze zitten verscholen in
airconditioned laboratoria
smalle schone vingers aan
trekkers en drukknoppen
zijn dat jouw helden?

als je man wilt worden jongen
voel dan de afstanden!
blaren op je benen
zweet op je huid
storm in je maag
pijn in je hart

leer zo de wereld zien
laag bij de grond
mozaïek van volkeren
leer het lot delen van
kameraden
tussen kiel en toplicht.

OP ZEE ...

Op zee leert men zichzelf pas goed waarderen
of haten om het ongebreideld zijn
van driften die men af zou moeten leren;
men is er monnik zonder vroom te zijn.

Op zee leert men een vrouw pas goed waarderen
of haten om haar ongebreideld zijn ...
Er valt op zee oneindig veel te leren;
er valt geen schaduw en geen valse schijn

van kerken en verheven kathedralen,
van kroegen vol gedempt erotisch licht,
van leuzen of ontroerende verhalen
waardoor een mens bij voorbaat wordt gesticht.

Op zee leert men zichzelf pas goed waarderen
of haten om het ongebreideld zijn
van het verlangen om terug te keren
naar waar de kerken of de kroegen zijn.

DE REIZIGER

Een reiziger stond voor de poort
van paar'len en van goud
en klopte aan met onverstoord
gelaat, verweerd en oud.

En Petrus sprak: Heb je soms iets
dat je hier voorspraak geeft?
Neen, sprak de man, maar menig jaar
ben ik op zee geweest.

Toen reikte Petrus naar de bel
en open sprong de poort.
Kom binnen, zei hij, waar je hoort,
jij komt al uit een hel!

(Vertaald uit 't Engels)

AVOND IN HOEK VAN HOLLAND

Vermoeide meeuwen scheren over 't water
richting de Beer, hun slaapplaats in het groot.
De pieren geven zich nu bijna bloot,
de laatste vissers gaan het strand verlaten.

De avond sterft. De maan sleurt aan de zee.
De branding schijnt het land de rug te keren.
Ik huiver in mijn dunne zomerkleren,
en in de duinen rilt het helmgras mee.

Dit is het uur van ademloos aanschouwen
hoe ginds een coastertje de zee opdrijft,
alsof er niets in Holland achterblijft,
niets waardevol genoeg om vast te houden.

Dit is het tarten van het aards geluk,
dit is het leven om een einde vragen.
Alles wat mensen aan de kusten schragen,
gooit ied're zeeman vaak moedwillig stuk.

Ik huiver als ik denk hoe binnenkort
ik deze kust van buiten zal bekijken,
en Holland weer een smalle strook zal lijken
waar domheid als een kind vertroeteld wordt.

ZEEMANSGEBED

Mijn lichaam is van overmoed vervuld
wanneer mijn ogen langs haar benen strelen
Ik ken mezelf niet meer en onverhuld
gaan mijn verlangens naar het sexuele.

Waarom maakt God de meisjes zwak en zacht,
betoverend genoeg om naar te kijken?
Waarom laat Hij mij lijden als zij lacht,
en doet de onschuld uit mijn wezen wijken?

Ik zou niet durven wat ik met haar wil,
ik zou niet willen iets in haar te breken,
maar 't beest in mij houdt zich alleen maar stil
door 't voelen van de zweep der zedepreken.

Mijn hartstocht ligt door opvoeding geboeid,
mijn daadkracht door het huwelijk gebonden.
Kan ik het helpen als ik dat verfoei
als zijnde een verdwazing en een zonde?

God, geef me nooit de kans alleen te zijn
U zou me waarlijk nooit kunnen vertrouwen
Verhinder mij te lang aan land te zijn,
dat houdt mij ver van zachte, mooie vrouwen!

NIEUW ZEEMANSLIED

Wie nimmer zingende sirenen
verlokkend aan het brede strand
van zijn verbeelding zijn verschenen
terwijl hij vocht met zijn verstand,

om de betovering te breken
die dromers op de gronden jaagt
maar zonder zeil te kunnen reven
tussen de wrakken is verdaagd

van al zijn grote idealen
- de Kruistocht en de Patriot,
de Vriendschap en de Wereldvrede -
uiteengeslagen en verrot,

begraven in een zee van jaren
onder het drijfzand van de tijd,

die is waarschijnlijk nooit gaan varen,
maar weigerde volwassenheid.

CAPTIVE LIBERTY

door open poort
valt ongestoord
het zonlicht tot het stut
op 't houtwerk van de hut

boven de kooi
wandelt een mooi
gevormde lichte vlek
verwaand van dek naar dek

omhoog omlaag
gehaast of traag
als volgt zij eigen wil
en staat de wereld stil

maar vrij te zijn
is valse schijn
want ieder schip beweegt
op wat de deining pleegt

omhoog omlaag
gehaast of traag

de zeeman is een vlek
zonder een vast bestek

WINTERSTRAND 1963

Een horde meeuwen huivert op het strand
vuilgele vlekken in een vlak van sneeuw.
Waar is hun zomerblank, hun felle schreeuw,
hun fierheid die het hemels blauw omspant?

Ze schijnen hulpeloos en overmand
en staren moedeloos uit honger-ogen
naar wie daar nadert, vol van mededogen
een zak met brood in zijn verkleumde hand.

- Kom wees niet bang, ik ben jullie verwant:
een koude zwerver die z'n brood komt delen! –

Ze vliegen op en zoeken hoger land.
Hoe nutteloos voor God te willen spelen!

BLITZLIEBE

een felle bliksemschicht flitst uit de hemel
en splijt een eik van bijna duizend jaar
maar onder het gedonder en de regen
blijven wij onbezonnen van elkaar

het water druipt voldaan in onze schoenen
het beven van jouw lichaam is genot
ik grijp je beet en geef je duizend zoenen
de donder rolt nog verder weg dan God

wij zijn verdoofd en drijven op gevoelens
je natte haar geurt als een paars parfum
en uit de sluisen van je ogen spoelen
de trage tranen van verdwaald geluk

DE STILLE UREN

de stille uren
als de boegwolf bruist
en schuimend wegspringt
in het vloeibaar duister,

de stille uren
als het toplicht schuift
langs maan en sterren
aan een brede hemel,

de stille uren
als de wereldkaart
voor ogen opgloeit
als een grillig dogma,

de stille uren
als een vuurtoren
waarschuwend knipoogt
van verborgen kusten,

de stille uren
als verlangens gaan
naar verre mensen
thuis en in de vreemde,

de stille uren
als een zeemansvriend
geheimen prijsgeeft
uit zijn diepste wezen,

de stille uren
als een open hart
begrip ontmoet en
zonder hoogmoed luistert,

die uren heb ik
eenzaam mensenkind
het liefst van allen
en ik drijf ermee

tot aan het einde
van de tijd en van de aarde,
tot aan het einde
van de zon en van de zee.

DAG EN NACHT

wij staan niet stil bij sterven
als de dag
een rookgordijn van drukte om ons legt
maar als de nacht
door ons vermoeide hart begint te zwerven
en ons de steun der dagtaak wordt ontzegd,
dringt de kilte door
in ons vertild bestaan
de stilte grijpt
ons weerloos lichaam aan
en vraagtekens vertroebelen ons denken
dat overdag zo helder en zo logisch
kon regelen en uitkomst schenken
in situaties bio-technologisch

de nacht is psychologisch
voor God het meeste waard

WATER

water
pratend water
spreek wat harder
waar ga je heen
wat beweegt je?

enkel vloed
maanstand
stormwind
of meer dan dat?

een mens is
96% water

water is dus
96% mens

ben je daarom
zo onrustig?

HERFST AAN HET HARINGVLIET

de dijk ligt
massief de mist in

onwezenlijk staan schapen
versteend in
blanke stilte

er is maar één oever
de zon drijft laag
gesluierd
boven fluisterend water

het riet schuurt
krakend tegen elkaar

een troep ganzen gakkert
met uitgestrekte halzen
in V-vorm
over deze beslotenheid
naar het zuiden

wij blijven hulpeloos achter
twee jaargetijden lang

WEES NIET BEZORGD

wees niet bezorgd
jeugd is eeuwig
onrustig
zij zoekt zichzelf
waarheid geloof
passie liefde
strijd bestemming

laat haar gaan
bouw geen chinese muur
geen geregeld leven
zij zal afbreken
uitbreken
wegvloeien buiten bereik

wees niet bezorgd
wij zijn zelf ook
jong geweest

weet je nog
oude makker
hoe jong we waren
hoe we jong waren?

godallemachtig!

ZUIDZEEBLUES

ik wandel
droom

branding scheidt
geruis en schuim
langs hittetrillend strand

palmbomen praten
met wind uit zee
uit blauw uit lucht
uit louterblauw
van zee en lucht

Gods groen hangt
tegen Gods blauw

hier loopt een mens
westerling
overrompeld
klein
huilend bijna
beschaving uit te zweten

tevergeefs,
ginds op de rede
zindert een witte stip:

wachtend schip
eigen eeuw
vlag
monsterrol
plicht

CROSSING THE BAR

Sunset and evening star,
and one clear call for me!
And may there be no moaning of the bar
when I put out to sea,

but such a tide as moving seems asleep,
too full with sound and foam,
when that which drew from out the boundless deep
turns home again.

Twilight and evening bell,
and after that the dark!
And may there be no sadness of farewell,
when I embark,

for tho' from out our bourne of Time and Place
the flood may bear me far,
I hope to see my Pilot in the face,
when I have crossed the bar.

Lord Tennyson, 1809-1892
(De vertaling staat op de tegenoverliggende pagina)

DE BANK VOORBIJ

Zonsondergang en avondster,
daar roepen ze me op!
Als de zandbank nu niet tegenwerkt,
kies ik het ruime sop,

maar 't gunstigst tij voor varen schijnt vergaan,
ik hoor te veel gedruis,
zo 't water uittrok naar de oceaan
komt het nu thuis.

Schemer en avondbel,
en daarna duisternis!
Dat zal me sparen voor een droef vaarwel
als ik zee kies.

Hoewel de vloed van eigen tijd en plaats
mij heel ver weg kan drijven,
speure de loods geen spijt op mijn gelaat,
als ik de bank voorbij ben.

HELLEVOETSLUIS

gestorven fort aan breed water
waar wallen parken werden
bewaker van het kanaal
door Voorne's groene aarde

de tijd heeft u versmaad
zij proeft bitter
op uw oerhollandse tong

Rotterdam verkreeg
Waterweg en welvaart
maar gij verzandde
aan uw brede water

maar wees gerust
de toekomst heeft u gezien
in nieuw licht

uw grootheid ligt
in wallen die parken werden
in rust en ontroering die
over wandelaars komen

in vooruitgang die
geen haast kent
in mijmeren over
klatergoudwaarden van
getallen en rekords

in verfrissing brengen aan
stadsvermoeide mensen

die taak
oude sterkte
is een gouden toekomst waard

VERTREK

laten we zwijgen liefste
wat valt er te zeggen
de tijd smelt
onherroepelijk
straks groeit afstand
tussen ons

wij vermogen niet
tegen te houden
wat ons scheiden zal
ik schip
jij wal

laten we zwijgen liefste
de sekonden proeven
woorden schieten tekort
voel mijn warme hand
mijn pols klopt traag
weemoed zonder woorden

laten we stilstaan
vlakbij de gangway
in schaduw van afscheid
de bootwerkers negeren
die om ons grinniken

ze begrijpen niets
van de diepten
de hoogten die
wij liefde moeten noemen

vaarwel
kus me maar niet
ik zal aan je denken
overal
altijd

solong

INHOUD

1	Zeemanschap
2	Pacific crossing
3	De brief
4	Thermopilae
7	De bevoorrechten
8	Maasvlakte
9	Verlof
10	Fjord
11	Vergis je niet
13	Op zee ...
14	De reiziger
15	Avond in Hoek van Holland
16	Zeemansgebed
17	Nieuw zeemanslied
18	Captive liberty
19	Winterstrand 1963
20	Blitzliebe
21	De stille uren
23	Dag en nacht
24	Water
25	Herfst aan het Haringvliet
26	Wees niet bezorgd
27	Zuidzeeblues
28	Crossing the bar
29	De bank voorbij
20	Hellevoetsluis
31	Vertrek

Jan Noordegraaf

ZEEMAN MET VERLOF

Nautische gedichten

JAN NOORDEGRAAF,

geboren te Schiedam
6 augustus 1927,
Maritiem schrijver en
dichter. Overleden
op 11 juli 1990.

Ging na een periode bij de Binnenlandse Strijdkrachten, in 1947 in dienst van RadioHolland als radio-officier/ telegrafist naar zee, maakte een periode van drie jaar in Indonesia vol en voer aldaar en elders op allerlei schepen van de meeste grote-vaartrederijen, waaronder Shelltankers, VNS, KPM, KNSM, NedLloyd, Van Ommeren, Holland-Amerikalijn en Van Nievelt Goudriaan. Begon in die tijd zijn eerste verhalen te schrijven die - bij gebrek aan walcontacten - grotendeels aan de golven werden prijsgegeven. Was hierna tien jaar lang service-technicus in de Rotterdamse haven en werd vervolgens automatiseringsdeskundige bij RadioHolland Amsterdam, onderdeel van de Nederlandse redersgemeenschap.

Na contact met Anthony van Kampen, schrijver en redacteur van De Blauwe Wimpel, volgden maritieme publikaties in diverse bladen van technische of romantischer aard.